

Remigiusz Sobański

"Die kirchliche Stiftung in der Bundesrepublik Deutschland. Eine Untersuchung zur rechtlichen Identität der kirchlichen Stiftung staatlichen Rechts mit der kanonischen Stiftung", Evelyne D. Menges, St. Ottilien 1995 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 40/3-4, 279-281

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

były do szukania innych rozwiązań. Kwestia ubezpieczeń społecznych osób zakonnych została uregulowana dopiero zarządzeniami z lat 1989 i 1991.

Oceniając recenzowaną tutaj publikację, należy stwierdzić, że jest ona bardzo ciekawa i przedstawia wiele propozycji rozwiązań, z których można by skorzystać w polskim systemie ustawodawczym. Jednak tłumaczenia niektórych referatów pozostawiają wiele do życzenia i szkoda, że przed publikacją nie dokonano ich gruntownej korekty. A trzeba było to uczynić.

Ks. Julian Kalowski, MIC

Evelyne D. M e n g e s, Die kirchliche Stiftung in der Bundesrepublik Deutschland. Eine Untersuchung zur rechtlichen Identität der kirchlichen Stiftung staatlichen Rechts mit der kanonischen Stiftung, St. Ottilien 1995 (Münchener Theologische Studien, III Kan. Abt., 48), ss. LXXVIII + 358.

Praca o tytule jak wyżej została w r. 1994 przyjęta jako rozprawa doktorska w Instytucie Prawa Kanonicznego uniwersytetu w Monachium. Promotorem pracy był prof. W. A y m a n s, koreferentem prof. H. S c h m i t z. Na pracę składają się kolejno: Spis treści, przedmowa, wykaz skrótów (11 stron!), wykaz źródeł (24 strony!), wykaz literatury (28 stron), tekst rozprawy usystematyzowany w pięciu częściach i dziesięciu ciągłych paragrafach, skorowidz nazwisk oraz skorowidz źródeł.

Obszerność wykazu źródeł tłumaczy się tym, że autorka wskazuje poszczególne dokumenty. Ułatwia to dotarcie do nich, co jest szczególnie cenne w odniesieniu do prawa partykularnego niemieckiego oraz w odniesieniu do poszczególnych fundacji i zakładów. Nie jestem w stanie ocenić, czy źródła niemieckie zostały wykorzystane w sposób wyczerpujący, tekst pracy nie daje podstaw do wysuwania wątpliwości w tym zakresie. Literatura jest przeważnie niemiecka, a prace pisane w językach kongresowych nie są autorce obce.

Zamysł autorki to ustalenie stosunku kościelnej funkcji prawa państwowego do fundacji kanonicznej. Bezpośredni cel pracy to weryfikacja tezy o ich prawnej tożsamości. Na stanowisku ich tożsamości stoi niemiecki Trybunał Konstytucyjny, m.in. w uchwale (Goch) z 11.10.1977, która w pracy autorki zajmuje miejsce węzłowe. Uchwała nie spotkała się w doktrynie z poważniejszą krytyką. Rzeczą godną uwagi w tej uchwale jest fakt, że trybunał wypowiedział się w sprawie leżącej w kompetencji poszczególnych krajów. Merytoryczną podstawą wspomnianej uchwały jest autonomia prawna Kościoła katolickiego, której konstytucyjne uznanie przez państwo sprzyja skuteczności prawa kościelnego na forum prawa państwowego. Dodatkowy argument za tożsamością prawną w/w fundacji widzi autorka w fakcie kościelnej genezy figury prawnej fundacji. Pierwotne,

oryginalne nazwy fundacji to *casa pia*, *pius locus*, stosowane także do szpitali, przytułków, szkół czy klasztorów. Ich prawne uznanie sięga Justyniana (C I, 3). Autorka zacieśnia swe rozważania do fundacji jako osoby prawnej. Rozróżnia tożsamość obligatoryjną i fakultatywną. Pierwsza wynika z prawa, druga umożliwia Kościołowi przejście w jego porządek prawny fundacji kościelnych prawa państwowego. W swej rozprawie autorka wzięła pod lupę 54 fundacje, ograniczając się do tych, których statuty zostały opublikowane w kościelnych lub państwowych organach urzędowych. Przyjmując takie – z punktu widzenia celu pracy chyba słuszne – założenie pominęła szereg ważnych fundacji, np. Fundację Katolicki Uniwersytet Eichstätt.

Ustawiwszy w pierwszej części pracy problem zajęła się w drugiej samym terminem „fundacja” – w jego znaczeniu obiegowym, prawnym i kanonicznym. Nie ma tu strukturalnych różnic, trzeba natomiast zwrócić uwagę na niejednakowe pojmowanie przymiotników „kościelna” i „świecka” (fundacja).

W trzeciej części autorka wyświetla fundacje kościelne w punkcie przecinania się prawa świeckiego i kanonicznego. Na złożoność stanu prawnego wpływa to, że stan prawny w RFN wyznaczają przepisy republiki i poszczególnych landów, jedne i drugie różnej rangi. Dochodzą do tego dyspozycje konkordatu z Rzeszą z 20.7.1933, konkordatu z Prusami z 14.7.1929, konkordaty i umowy z poszczególnymi krajami oraz statuty fundacji. Jest to najobszerniejsza część pracy. Nakładanie się warstw prawa – a tym samym zbieg kompetencji – zmusza autorkę do wyświetlenia pojęcia „wewnętrznych spraw” Kościoła. Trudności wynikają z faktu, że sprawy te nie ograniczają się do sakramentów i sakramentaliów, lecz przenikają też w sferę regulowaną prawem państwowym. Stąd pytanie o kompetencje do określania ich zasięgu. Wedle niemieckiego trybunału konstytucyjnego nie wolno wtedy abstrahować od samoświadomości kościołów, gdyż w przeciwnym razie państwo ingerowałoby w autonomię kościołów i tym samym naruszałoby wolność religijną: o swoich celach i środkach decydują same kościoły, neutralne światopoglądowo państwo jest w takich sytuacjach „ślepe”, kompetencja kompetencji przysługuje kościołom. W razie rozbieżności stanowisk decydujące jest stanowisko odnośnego kościoła. Swoje stanowisko autorka uzasadnia orzecznictwem państwowym i podstawowymi pracami z zakresu prawa wyznaniowego (zwłaszcza v. Campenhausen, Weber, Heckel), daleka jest jej argumentacja tetyczna (charakterystyczna dla dawnej nauki kościelnej prawa publicznego i wciąż jeszcze spotykana w pracach współczesnych kanonistów polskich). Powołane przez autorkę orzecznictwo dowodzi, że neutralne światopoglądowo państwo potrafi okazać duże zrozumienie, a wręcz zyczliwość, dla misji Kościoła. Do tego samego wniosku prowadzi przeprowadzony przez autorkę przegląd stanu prawnego w poszczególnych krajach. Pouczający jest respekt, jaki w funk-

cjonującym na terenie RFN systemie koordynacji wzajemnie okazują sobie prawo kościelne i prawo państwowe. Ważne jest stwierdzenie autorki, że funkcjonowanie fundacji kościelnych jako osób prawnych w porządku prawnym zarówno kościelnym jak i państwowym nie narusza autonomii tych porządków ani nie oznacza ingerencji jednego prawa w drugie. Funkcjonowaniu fundacji kościelnych w obydwu porządkach prawnych poświęca autorka część czwartą pracy.

Piąta część rozprawy to podsumowanie. Fundacje będące przedmiotem rozprawy to wedle autorki osoby prawne o janusowej głowie.

Praca kończy się stwierdzeniem, iż Kościół winien na większą niż dotychczas skalę wykorzystywać możliwości, jakie stwarza ta figura prawna.

Autorka opublikowała pracę o wysokim prawniczym poziomie naukowym, odpowiadającą wszelkim wymogom stawianym rozprawom doktorskim. Na osobną uwagę zasługuje nader staranna strona wydawnicza.

Ks. Remigiusz Sobański

Ks. Marian P a s t u s z k o, Najświętsza Eucharystia według Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, Kielce 1997 r., ss.485.

Eucharystia to źródło i szczyt życia Kościoła, w niej bowiem jest obecny pod postaciami chleba i wina sam Jezus Chrystus. Stanowi ona dopełnienie wtajemniczenia chrześcijańskiego. Osoby, które przez chrzest zostały wcielone do Kościoła, a przez bierzmowanie jeszcze bardziej łączą się z Mistycznym Ciałem Chrystusa, za pośrednictwem Eucharystii uczestniczą wraz z całą wspólnotą Kościoła w ofierze Pana. (KK 11). Jedną z form kultu Najświętszego Sakramentu są odbywające się co kilka lat w różnych państwach Kongresy Eucharystyczne. Ostatni taki Kongres o charakterze międzynarodowym miał miejsce we Wrocławiu w dniach od 25 maja do 1 czerwca 1997 roku. Zaszczycił go swoją obecnością Ojciec Święty Jan Paweł II, który w czasie jego trwania przybył do Polski na kolejną pielgrzymkę po kraju ojczystym.

W maju 1997 roku na kilkanaście dni przed rozpoczęciem wspomnianego 46 Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego ukazała się książka ks. prof. dra hab. Mariana P a s t u s z k i, zatytułowana *Najświętsza Eucharystia według Kodeksu prawa kanonicznego Jana Pawła II*.

Autor jest długoletnim wykładowcą Wydziału Prawa Kanonicznego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, kierownikiem Katedry Prawa o Sakramentach. Pełni również wiele innych funkcji między innymi oficjała Sądu Biskupiego w Kielcach. Swoją najnowszą książkę zadedykował Ojcu Świętemu z racji jego złotego jubileuszu święceń prezbiteratu. Omawiana pozycja została opatrzona obszernym wstępem znanego liturgisty ks. prof. Stanisława C z e r w i k a